

SZŐLŐ-LEVÉL

A TOKAJ BORVIDÉK SZŐLÉSZETI ÉS BORÁSZATI
KUTATÓINTÉZET NONPROFIT KFT. ELEKTRONIKUS FOLYÓIRATÁNAK
DECEMBER HAVI SZÁMA

SORTÁV ÉS TÖTÁV SZŐLŐTELEPÍTÉSKOR

**AZ AMERIKAI SZŐLŐKABÓCA
ELLENI VÉDEKEZÉS**

TOKAJ-HEGYALJAI RÉGI SZŐLŐFAJTÁK

EZ TÖRTÉNT NOVEMBERBEN

Bihari Zoltán

November elején még mindig sok helyen volt fenn a tőkéken szőlő Sajnos az állandó esős, párás időjárás a további kitartást már nem tette lehetővé a legbátrabb termelőknek sem. Az idén is sok termés megsemmisült, hiszen bármilyen tökéletes volt is vegetációs időben a fürtök fejlődése, a szüret alatt a rendszeres esőzések megtették a hatásukat. Túl vagyunk tehát a szüreten, aminek mérlegét már meg lehet vonni: Lesznek gyönyörű borok és kevésbé sikeresek is. Az idén sok múlott a szüret időzítésén. Nem lehetett 1-2 hétre előre megtervezni, hiszen az időjárás változékonysága miatt sokszor volt szükség az improvizálásra.

A borok a pincében tisztulnak, érnek, de van ahol még erjed a murci. Ilyenkor a laboratóriumunkban is csúcsidő van, hiszen a borászok folyamatosan ellenőriztetik éppen milyen cukor és alkoholfoknál tart a bor. Karácsony-év vége már a pihenés ideje lesz, akkorra mindenki úgy intézi a szükséges teendőket, hogy a bor is pihenhessen 2-3 hetet, egész januárig, mikoris újra indulhat a borászkodás.

A szüret utáni teendőket leszámítva nyugodt volt a november az intézetben. Nyolc féle bort készítettünk, melyek közül egy még erjedésben van, de a többi hét már túl van az első fejtésen. Készülünk a jövő évi kísérletek beállítására, növényvédőszer tesztelésre, a március eleji konferenciánkra és természetesen az év végi leállásra, valamint az azt megelőző pénzügyi beszámolókra.

Januártól intézetünk lesz a borvidéki legfontosabb szőlőfajtákfenntartója. A sokátalakulás miatt a Kecs-keméti, Badacsonyi Kutatóintézet és az Élelmiszer-kutató Intézet (KÉKI) volt eddig a fajtafenntartója a Furmint T85, T92, Hárslevelű 311, 1007, Kövérszőlő, Kabar és Demjén fajtáknak, illetve klónjaiknak.

A levéltári kutakodásunknak köszönhetően megtaláltuk a műemlék épületünk első ábrázolását. A volt császári birtokközpont az 1770-es években épült fel, és most egy 1830-as metszeten sikerült annak rajzát megtalálni. Az eredeti metszet a bécsi Állami Levéltárban van.

SORTÁV ÉS TÓTÁV SZŐLŐTELEPÍTÉSKOR

Bihari Zoltán

A szőlőtelepítés nagyon összetett feladat, hiszen a leendő ültetvény földrajzi elhelyezkedése miatt nagyon változatosak lehetnek a körülmények, így nem lehet egy általános sémát felvázolni, de azért mégis van számos szempont, ami alapján egy ültetvény megtervezését el lehet kezdeni. Amennyiben a leendő területet kijelöltük, talajelőkészítést kell végezni, majd elvégeztetjük a talaj tápanyagvizsgálatát, szükség szerint tápanyag feltöltést kell végezni, melyre a legmegfelelőbb az istállótrágya. Ezek után jöhet a sorok elhelyezkedésének, sor és tőtávolságnak a meghatározása.

A tervezéskor jól át kell gondolni, hogy milyen géppel fogjuk a talajt művelni, hiszen a gép szélessége meghatározza, hogy mi lehet az a legkisebb sortávolság, amiben gondolkodhatunk. 30-40 évvel ezelőtti ültetvényekben még általános volt a 3,5 méteres sortáv, és az 1-1,2 méteres tőtáv, hektáronként 2-3000-es tőszámmal. Ma a jóval sűrűbb térállást tartjuk optimálisnak, a lehetőségekhez képest legnagyobb tőszámmal.

Ha ugyanakkora termést akarunk elérni hektáronként, akkor a ritkább térállású szőlőben az egyes tőkéket nagyobb gyümölcssterheléssel kell nevelni, míg a nagy tőszámú ültetvényekben az egyes tőkéket kisebb terhelésnek vetjük alá, így a termés minősége is jobb. Ugyanakkor, ha a tőkék egymáshoz közel vannak, akkor a gyökérzet inkább lefelé hatol, mint a ritka térállású ültetvényben. Ez pedig száraz időszakban kulcsfontosságú lehet, mivel a mélyebben gyökerező tőke könnyebben juthat nedvességhez.

A szőlő telepítésekor megtervezendő térállást (sortáv, tőtáv) sok tényező meghatározza. Ezek közül a legfontosabbak:

- művelési mód
- szőlő fajtája
- rendelkezésre álló gép szélessége
- talajtani adottságok

1. BORVIDÉKI SZABÁLYOZÁS

Mielőtt megnéznénk a fentieket, Tokaj-Hegyalján feltétlenül először a Termékleírást kell elővenni. A Termékleírás szerint a maximális megengedett sortávolság 3,1 méter, a maximális tőtávolság 1 méter, a minimális tőkeszám hektáronként 4000 tőke/ha. Jelenleg több művelési mód is megengedett, de a közép magas kordonos művelés sok szempontból a legalkalmasabb. A Termékleírás tehát a hektáronkénti minimális tőkeszámot szabályozza.

2. NÉHÁNY ÁLTALÁNOS SZABÁLY A TERVEZÉSHEZ:

A sortáv legalább akkora legyen, mint amilyen magasra szándékozunk a növény tetejét engedni. Tehát ha szőlőt 180 cm magasságig engedjük felnőni, akkor a sortáv is minimálisan 180 cm legyen. Ez azért fontos, hogy a sorok egymás közti árnyékolása elfogadható szintű legyen.

Ha gazdaságossági oldalról nézzük, akkor a tőtávolságnál meg kell jegyezni, hogy a kisebb tőtávolság növeli ugyan a termés mennyiségét, ugyanakkor a munka-igény növekszik. Ebben az esetben jelentősebb a zöldmunka-igény, ezzel szemben ugyanakkor a nagyobb tőtáv esetén több kihasználatlan, levél mentes „ablak” alakul ki.

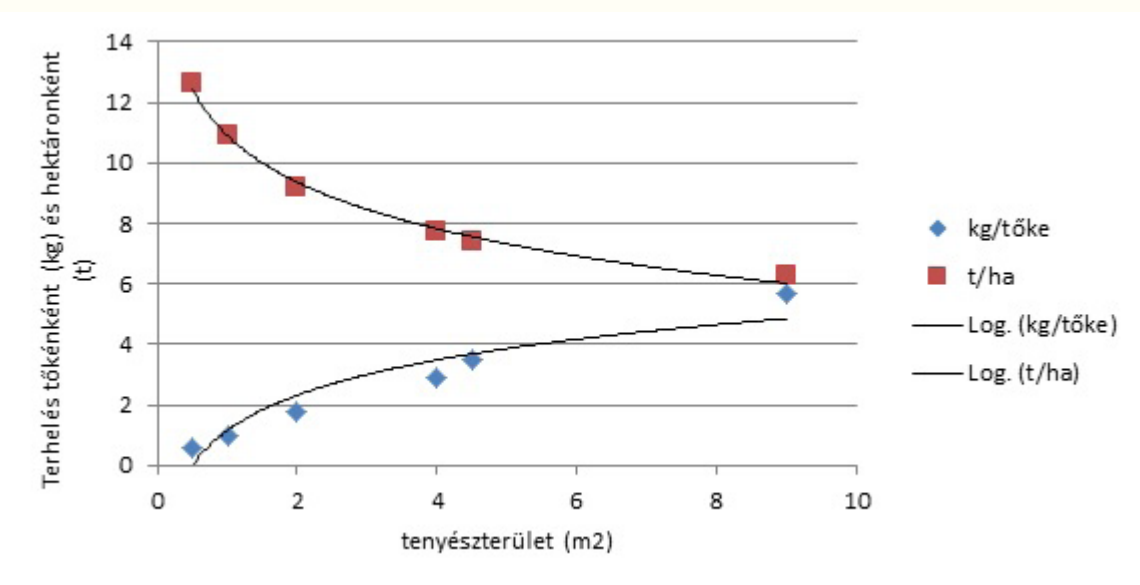
3. A TUDOMÁNY MIT MOND?

A tudomány oldaláról sokan foglalkoztak a térállás hatásáról a borminőségre. A térállásnak nagyon fontos hatása van a szőlő és a bor minőségére a hajtások sűrűségén és a fényért való versengésen keresztül (Koblet 1977, Champagnol 1979, 1984, Smart 1985, 1987). Ravaz már 1908-ban rámutatott, hogy a szélesebb sorokban a hosszabb vegetatív periódus negatív hatással van a termés minőségére. Egy nagyobb növekedési eréllyel rendelkező szőlőfajta esetében a keskenyebb sortáv minőség romlást, míg a gyengébb növekedési erélyűnél minőség javulást okoz (Reyes és Karcz 1981, Dumartin et al. 1982).

Alapvetés, hogy akkor legoptimálisabb szerkezetű az ültetvényünk, ha a levélborítás a nap-sugárzást a leghatékonyabban tudja hasznosítani (Champagnol 1982). Gyengébb talajon kisebb sortávolság tesz ennek eleget (Champagnol 1984), míg tápanyagban gazdagabb talajon nagyobb sortávolságot kell hagyni (Casteran et al. 1980).

A számos tanulmány összegzése rámutat arra, hogy minden éghajlati, talajtani adottság, valamint a szőlő fajtájától függően az egyes borvidékeken más-más térállás adja az optimális minőséget (Archer és Strauss 1991). Tulajdonképpen minden talajminőséghez, éghajlathoz van egy adott optimális térállás (Casteran, Carbonneau & Leclair 1980). A kisebb térállás esetén nagyobb levélfelület esik egy fürt szőlőre, ebből kifolyólag mind mennyiségben, mind minőségben kedvezőbb a termés. A kisebb térállás esetén alacsonyabb pH és jobb színképzés is megfigyelhető.

Ha a tenyészterület méretét növeljük (tehát csökkentjük a hektáronkénti tőkeszámot), akkor a tőkénkénti termés mennyisége megnégyszereződik, viszont a hektáronkénti termés csak megduplázódik. Tehát a tenyészterület növelésével nem egyenes arányban nő a hektáronkénti termés (1.ábra). Minél kisebb a tőszám egy adott területen, annál magasabb a tőkék egyéni terhelése, aminek viszont a következménye, hogy romlik a termés minősége, és csökken a tőke élettartama.

1.ábra Tőkénkénti és hektáronkénti terhelés a különböző nagyságú térállás függvényében (Archer és Strauss (1991) adatai alapján).

Gyengébb talajadottságok esetén nagyon jelentős gazdasági előnyei lehetnek, ha kisebb térállásban, nagyobb hektáronkénti tőszámmal dolgoznak a termelők. Ilyen körülmények között 5-10 ezer tő/ha közötti tőszámmal a legideálisabb a termelés.

Champagne-ban az elfogadott sortáv: max. 1,5 m, tőtáv 0,9-1,5 m, hektáronként pedig 8000 tő található. Arnold és Arnold (1999) több éves kutatása során nem tudott szignifikáns különbséget kimutatni a termés nagyságát, vagy a bor minőségét illetően sem, mikor 1x1 méteres, 1x1,8 méteres és 1,5x2,7 méteres térállásban termelt Cabernet Sauvignont vizsgált.

TÉRÁLLÁS MEGHATÁROZÁSA TOKAJ-HEGYALJÁN

1. Tokaj-Hegyalján a fehér bor alapanyagául szolgáló szőlő mennyisége hektáronként 14 tonna alatt kell, hogy maradjon, ezért gyakorlatilag bármelyik térállás megfelelő lenne.

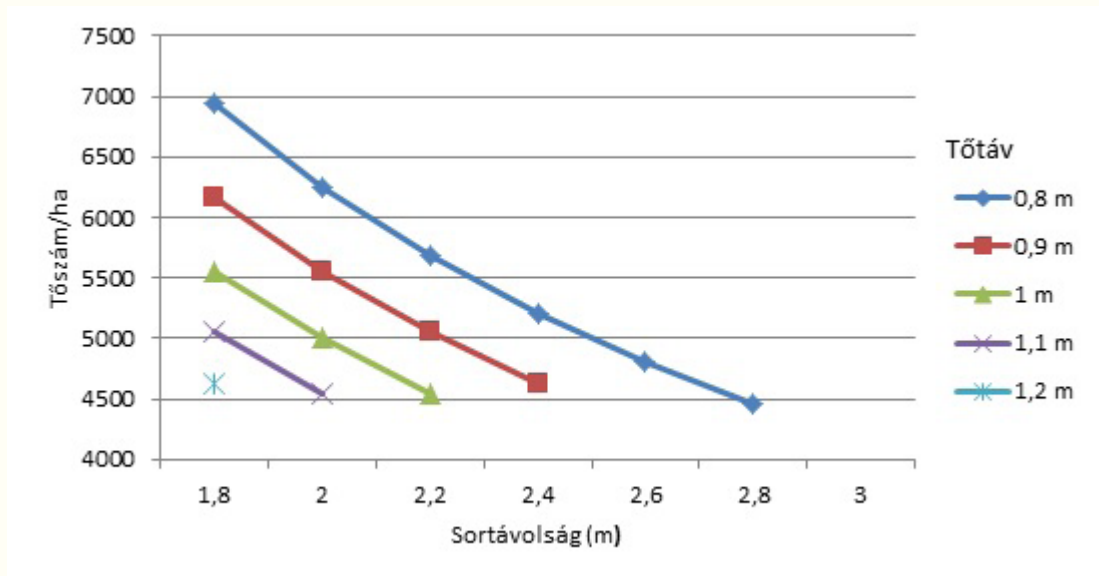
2. Mivel az ültetvény művelési módja Tokaj-Hegyalján alacsony, közép és magas is lehet, ez nem lenne korlátozó tényező, viszont a tapasztalatok alapján a legmegfelelőbb a középmagas kordonos telepítés. Ez azt jelenti, hogy a magassága a sorok-

nak legalább 1,8 méter. Tehát a sortáv is legalább 1,8 méter kell, hogy legyen az árnyékolás elkerülésére.

3. A rendelkezésre álló munkagép szélessége meghatározza, hogy milyen lehet a legkisebb sortáv, de ha ez nem korlátoz, akkor minimálisan 1,8 méteres sortávval számolhatunk, de maximálisan viszont a 2,8 méteres szélességet nem haladhatja meg, mert akkor nem lehet elérni a minimálisan kötelező 4000-es hektáronkénti tőszámot.

4. Tőtávolság 0,8 méternél kisebb nem lehet, hiszen az ennél kisebb tőtáv már kezelhetlenné tenné a szőlőtőkét. Maximálisan viszont az 1,2 métert nem haladhatja meg, mivel akkor nem lehet elérni a minimálisan kötelező 4000-es hektáronkénti tőszámot.

Összegezve tehát az elmondottakat, 1,8-2,8 méteres sortáv és az ehhez választott 0,8-1,2 méteres tőtáv esetén lehet a borvidéken kötelező minimálisan 4000 tő/ha tőkesűrűséget elérni. Mivel azonban a maximális tőkeszám a cél, ezért javaslatunk, gyengébb termőhely esetén a 2 méteres sortáv mellett 0,8-0,9 méteres tőtáv, jobb termőképességű talaj esetén a 2,2 méteres sortáv mellett a 0,9-1 méteres tőtáv (2.ábra).

2.ábra A különböző sor- és tőtávolságú telepítésekben elérhető tőszám hektáronként

IRODALOM

- Arnold W., Arnold R. 1999. Evaluation of Cabernet Sauvignon: three vine spacings, two trellis systems; Oakville district, Napa Valley. ASEV Vine Spacing Symposium, <http://www.practicalwinery.com/septoct99/mondavi.htm#tbl7>
- Archer E., Strauss H.C. 1991. The Effect of Vine Spacing on the Vegetative and Reproductive Performance of *Vitis vinifera* L. (cv. Pinot noir). S. Afr. J. Enol. Vitic., 12/2: 70-76.
- Casteran P., Carbonneau A., Leclair P. 1980. Structure de populations de vigne: Analyse des phénomènes de compétition entre plants. Vitis, 19: 121-133.
- Champagnol, F. 1979. La densité de plantation en viticulture. Progres agric. Vitic., 96: 185-195.
- Champagnol F. 1982. Choix de l'orientation des rangs et de la densité de plantation des vignes. Progres agric. Vitic., 99: 564-570.
- Champagnol F. 1984. Elements de physiologie de la vigne et de viticulture generale. F. Champagnol, B.P. 13 Prades-Ie-Lez, 34980 Saint-Gely-du Fesc, France.
- Dumartin P., Boniface J.-E., Ducasse R., Cassignard R., Barrere R., Artigau J., Cordeau J., Pradier L. 1982. Essais de densité de plantation en Medoc. Vignes & Vins, 312: 3-6.
- Peter R., Hedberg, Joy Raison 1982. The Effect of Vine Spacing and Trellising on Yield and Fruit Quality of Shiraz Grapevines. American Journal of Enology and Viticulture, 33: 20-30.
- Koblet W. 1977. Translocation des produits de la photosynthèse dans la vigne. Proc. Int. Sym. on the Quality of the Vintage. 14 - 21 Feb. 1977, Cape Town. pp. 45-52.
- Ravaz L. 1908. Influence des opérations culturales sur la végétation et la production de la vigne. Ann. ENA Montp., 8: 232-291.
- Reyes J.L., Karcz B. 1981. Atlas densidades de plantación en los cultivares de vid Carignane, Grenache y Bola Dulce en la comarca lagunera. Agric. Tee. Mex., 7: 51-64.
- Smart R.E. 1985. Principles of grapevine canopy microclimate manipulation with implications for yield and quality. A review. Am. J. Enol. Vitic., 36: 320-239.
- Smart R.E. 1987 Influence of light on composition and quality of grapes. Acta Hort., 206: 37-47.

AZ AMERIKAI SZŐLŐKABÓCA (SCAPHOIDEUS TITANUS BALL, 1932) ELLENI VÉDEKEZÉS LEHETŐSÉGÉNEK VIZSGÁLATA ÉS RAJZÁSÁNAK NYOMON KÖVETÉSE ÖKOLÓGIAI MŰVELÉSŰ ÜLTETVÉNYEKBE

Pablczki Bence, Kosztrub Ádám

Napjaink szőlőtermesztésének egyik legnagyobb kihívása a szőlő aranyszínű sárgaságának megjelenése és terjedése. A téma aktualitását mi sem mutatja jobban, hogy az elmúlt hetekben hazánk több pontjáról jelentették a kórokozó azonosítását ([http1,2](http://1,2)). Ebben a folyamatban jelentős szerepe van az amerikai szőlőkabócanak (*Scaphoideus titanus*), mely a fitoplazma vektora (Chuche és Thiéry 2014). Szőlőültetvényeink jó egészségi állapotának megőrzésében fontos szerepe van a kabóca megfékezésének, amihez segítséget nyújt annak alapos megismerése.

Vizsgálatunk célja volt, hogy megnézzük miként alakul az imágók rajzásának menete, illetve megfigyeljük, hogy milyen hatással tudunk védekezni az amerikai szőlőkabóca lárva ellen egy narancsolaj tartalmú készítménnyel, ökológiai művelésű ültetvényekben.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A kutatásunkat három ökológiai művelésű ültetvényben végeztük. Ezek közül kettő a Mezőzombor határában található Dorgó- és Galambos-dűlőkben található, a harmadik ültetvény pedig a tolcsvai Serédi-dűlőben. Vizsgálatunkat 2016 májusában kezdtük és október elején fejeztük be. Ezekben a dűlőkben ökológiai művelést végeznek, így a narancsolajat is felhasználják a védekezés során. A kiválasztott területeken kijelöltünk egy narancsolajjal rutinszerűen kezelt és egy kontroll parcellát, ahol elhagytuk a kezelést. Ezáltal lehetőségünk nyílt megfigyelni a készítmény lárvaakra gyakorolt hatását. Egy-egy mintaparcella 10-10 sorból állt.

A kiválasztott ültetvényekben május közepétől

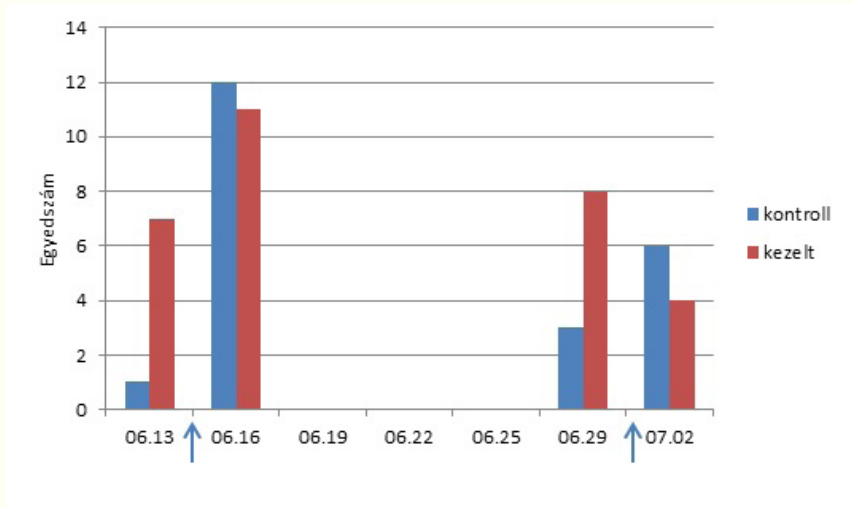
folytattunk levélvizsgálatokat a lárva megjelenésének megfigyelésére. A lárva első észlelésétől kezdve a szőlőterületeken a növényvédelmi kezeléseket előtt és az azt követő napokon végeztünk levélvizsgálatokat. Két ültetvényben a parcellákon belül a kiválasztott két-két sorban 750-750 levelet vizsgáltunk meg. Mivel a fiatal lárva elsősorban az alsóbb leveleken tartózkodik, ezért kezdetben a lombzat e részét vizsgáltuk, majd a lárva fejlődésével és tartózkodási helyének változásával együtt változtattuk a megfigyelt lombzati szinteket.

Az amerikai szőlőkabóca rajzásának megfigyelése érdekében a negyedik lárvastádium megjelenésétől helyeztük ki a sárga ragacs lapokat. Ez mindhárom ültetvényben június 7-én történt meg. A két mezőzombori ültetvényben 4-4 darabot raktunk ki soronként, a tolcsvai szőlőben 2-2 darabot. A lapokat hetente cseréltük. A beszedett lapokon feljegyeztük a dűlő nevét, a sor számát, valamint, azt hogy az adott lap hányadik volt a soron belül, majd folpackba tekertük.

EREDMÉNYEK

A Serédi-dűlőben a kezeléseket előtti és az azt követő levélvizsgálatok során egyszer sem találtunk amerikai szőlőkabóca lárvaikat. A másik két vizsgált dűlőben találtunk lárvaikat, azonban számuk alacsony volt.

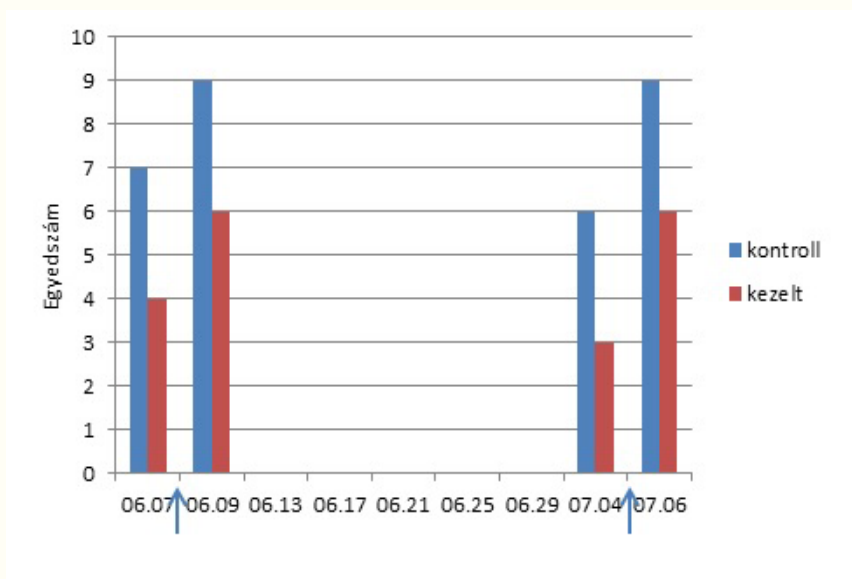
A Dorgó-dűlőben a kezelés megkezdése előtti felvételezéskor (2016.06.13) a kezelt parcellában találtunk több lárvaikat. A kezeléseket után azonban, bár növekedés mindkét parcellában volt, a kontroll parcellában magasabb volt a megfigyelt lárva egyedszám (1.ábra).

1.ábra Amerikai szőlőkabóca lárvák egyedszám-változása a Dorgó dűlőben (permetezés időpontja: ↑)

A Galambos-dűlőben a kezelések előtti a kontroll parcellában volt magasabb a lárvák száma. A kezeléseket után mindkét parcellában emelkedett a lárvák

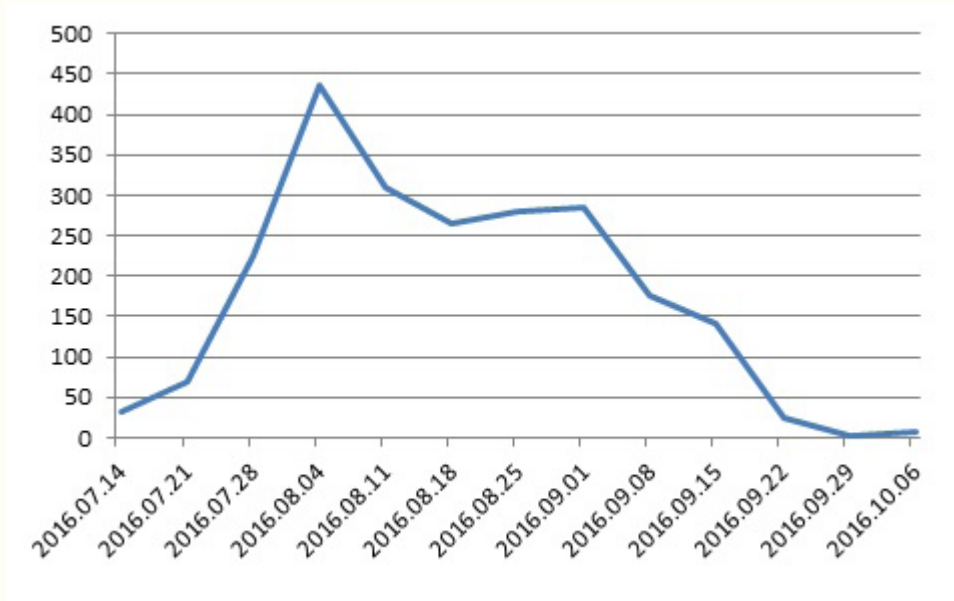
száma. A kezeléstől függetlenül, a lárvaszám hasonló mértékben nőtt, mindkét parcellában (2.ábra).

2.ábra Amerikai szőlőkabóca lárvák egyedszám-változása a Galambos dűlőben (permetezés időpontja: ↑)

A Dorgó-dűlőben (Mezőzombor) a július 14-én beszedett ragacsalapokon kis számban találtunk amerikai szőlőkabóca imágókat. Az ezt követő három beszedési időpontban mindig nőtt a leolvasott kabóca egyedek száma. Az imágók száma az augusztus 4-i begyűjtés során volt a legnagyobb. Ezt követően csökkenés volt megfigyelhető, majd az augusztus

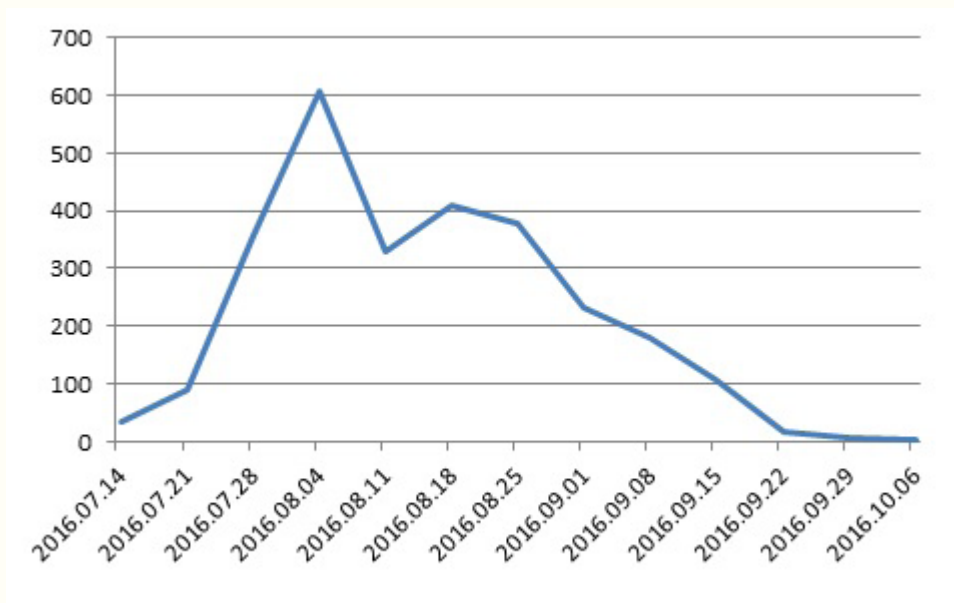
25-i és a szeptember 1-i beszedési időpont esetében újra növekedett az egyedszám. Az ezt követő fogásoknál folyamatos csökkenés volt az egyedszám tekintetében (3.ábra). A vizsgált időszakban 2284 db amerikai szőlőkabócát fogtak a kihelyezett csapdák, ezt átlagosan 10,98 db kabócát jelent csapdánként.

3.ábra Az Amerikai szőlőkabóca rajzási adatai a Dorgó-dűlőben (Mezőzombor)

A Galambos-dűlőben (Mezőzombor) is a július 14-i első leolvasástól nőtt a befogott kabóca egyedszám. A Dorgó-dűlőben tapasztalathoz hasonlóan, itt is augusztus 4-én volt a legnagyobb az imágók száma a sárga ragacslapokon. A soron következő ellenőrzésnél jelentős visszaesés látható az egyed-

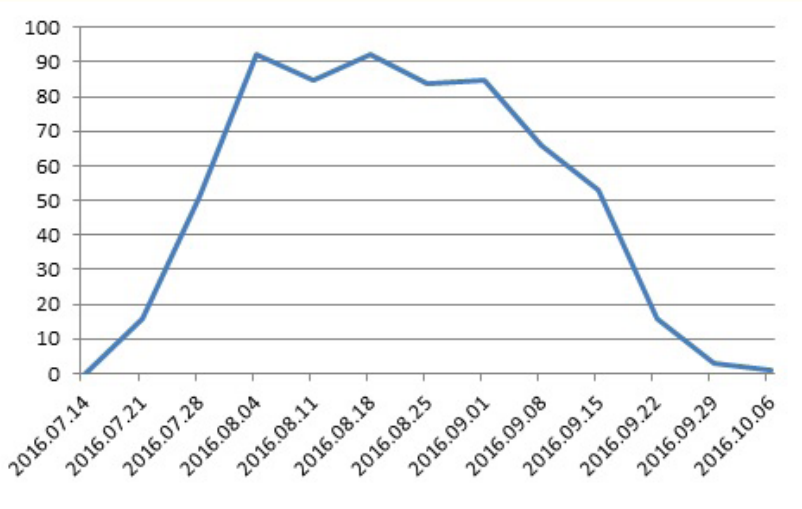
számban. Majd augusztus 18-án újra emelkedett a fogott kabócák száma, és ezt követően a csapdázási időszak végéig folyamatosan csökkent az egyedek száma (4.ábra). Ebben a dűlőben volt a legnagyobb a sárga ragacslapokon lévő kabócaszám, mégpedig 2752 db, ez átlagosan 13,23 példány csapdánként.

4.ábra Az amerikai szőlőkabóca rajzási adatai a Galambos-dűlőben (Mezőzombor)

Harmadik vizsgált ültetvényünk a Serédi-dűlőben (Tolcsva) volt. Itt soronként csak 2-2 sárga ragacslapot helyeztünk ki. Az első egyedek egy héttel később jelentek meg, mint a másik két helyszínen. A legnagyobb egyedszám augusztus 4-én és 18-án volt, 92 db. Szeptember elsejétől a

csapdázás végéig pedig folyamatosan csökkent a kabócák egyedszáma (5.ábra). A megfigyelt időszakban, a csapdákból összesen 644 db kabóca volt, ez a kihelyezett 52 db sárga ragacslapra vetítve 12,38db/lap átlagos egyedszámot jelent.

5.ábra Az Amerikai szőlőkabóca rajzási adatai a Serédi-dűlőben

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy a Tokaji Borvidéken az amerikai szőlőkabóca imágóinak rajzása 2016-ban július közepén kezdődött, majd augusztus elején érte el a csúcst. Imágókkal egészen szeptember végéig lehetett találkozni a szőlőkben.

A lárvák elleni narancsolajos kezeléseknél nem tudtuk kimutatni a hatását a kabóca állományra, illetve részben gyérítő hatását feltételezhetjük. Ezek az állítások azonban további, és nagyobb mintaszámú vizsgálatot igényelnek a bizonyosság érdekében.

IRODALOM

[http1:http://portal.nebih.gov.hu/-/ket-ujabb-borvideket-veszelyeztet-a-szolo-aranyzinu-sargasag-betegseget-okozo-fitoplaz-1](http://portal.nebih.gov.hu/-/ket-ujabb-borvideket-veszelyeztet-a-szolo-aranyzinu-sargasag-betegseget-okozo-fitoplaz-1)

[http2:http://portal.nebih.gov.hu/-/a-teljes-badacsny-hegy-zarlat-ala-kerul-a-](http://portal.nebih.gov.hu/-/a-teljes-badacsny-hegy-zarlat-ala-kerul-a)

[szolo-aranyzinu-sargasag-betegsege-miatt](#)

Chuche J., Thiéry D. 2014. Biology and ecology of the Flavescence dorée vector *Scaphoideus titanus*: a review. *Agron. Sustain. Dev.* 34: 381-403.

NÉHÁNY VALAHA FONTOS TOKAJ-HEGYALJAI RÉGI SZŐLŐFAJTA

Balling Péter

A Kutatóintézetben 2016. szeptember 9-én megrendezett *Régi Tokaji szőlőfajták bemutatója* című eseményen került bemutatásra a régi tokaji fajtákról szóló előadás, amelyet kiegészített 52 szőlőfajta fürtjének a bemutatója is. Az akkor elhangzottak kiegészítésére néhány fajtát és régi adatot célszerű megismernünk, amelyre akkor az idő rövidege miatt nem került sor. A bemutatott „elfeledett” fajták az írásos emlékek alapján már századok óta termesztésben voltak a Tokaji Borvidéken, de a filoxéra vést követően a helyüket átvették a fő fajtáink (Balling 2015).

BAKATOROK

Fehér, Kék és Piros bakatorokat különböztethetünk meg (Csepregi-Zilai 1955). Valószínűleg olasz eredetű minden változata. Étkezési célra is hasznosították, sőt Svájcba és Németországba is exportálták a 19. század végéig (Németh 1970). A kései érésűek, tőkájük erős növekedésű, dús félmerev vesszőket nevel. Fürtjeik ágasok, nagyon lazák, szé-

lesek középnyagok. A bogyók a Kék bakator esetében kék színűek az ecsetük világospiros, a pirosnál kékespiros, a fehérenél fehér színűek az ecset pedig utóbbi kettőnél szintelen (1-2.ábra). Termő állományai kis termőképességűek, közrejátszik ebben, hogy rosszul termékenyül (nőjellegű virágok révén), viszonylag alacsony cukorfokkal érik (18,5 MMO). A Bakator boroknál a Kék fajtáé diszkrét illatokkal és zamatokkal és élénk savakkal rendelkezik, rubinvörös színű, a Pirosé pedig kifejezetten finom illatgyű, zamatos, tüzesen kemény, sárgásfehér színnel.

Szikszi Fabricius Notitia-jában már 1576-ban felbukkan fajtanévként (Szirmay 1798). Megítélésük vegyes képet alkot, az 1804-es Hegyaljai lajstromban a jónak és rossznak tartott fajták között is felbukkan egy-egy helyen (Levéltári adat 1804). Az 1856-os Tokaji szőlő és borkiállítás borbírálatból nem emelkedik ki a bakatorok bora a jellemzésük alapján (Szabó 1856).

1.ábra Kék bakator

2.ábra Piros bakator

BALAFÁNT

A Balafánt eredete nem tisztázott, de régi magyar fajtának tartják, amelyet már Szirmay Antal is megemlít természetett fajtaként (Szirmay 1798). Kései érésű fajta, amelynek tőkéje középerős növekedésű, közepes mennyiségű félmereven álló vesszőket hajt (Németh 1970). A fürtjei vállasok, tömöttek, hosszúak, szélesek, nagyok. Az érett bogyói gömbölydedek, középnagyok, zöld színűek és pontozottak, leve szintelen (3.ábra). A ter-

mő tőkéi nagy termőképességűek, jól termékenyülnek, ámde alacsony cukorfokkal érnek be (17 MMO) A Balafánt bora jellegtelen, vékony, bántó savakkal bír, fanyar ízekkel, zöldesfehér színnel.

A Balafánt az 1804-es lista hat települése szerint jó fajtának számított, az 1856-ban történt borbírálatban szép, sima, kellemes ízű jelzőkkel illeték (Szabó 1856). Fényes Elek (1837) pedig a három legjobb aszúképző fajta (Furmint, Hárslevelű után) között tartja számon.

3.ábra Balafánt

DEMJÉN

A Demjén fajtaneve nem a Heves megyei településhez, hanem a gyógyszerészek védőszentjéhez köthető (Pernesz 2009). Eredete nem tisztázott, de régi magyar fajtának tartják. A tókéi középerős, vagy erős növekedésűek, rövidebb tenyészidejű, szeptember közepével már beérik. A fürtjei nagyok, nagyon lazák, ha jobban termékenyülnek, akkor pedig közepesen tömöttek. Bogyói kifejezetten oválisak, középnagyok, sárgászöld színűek, húsosak,

kissé kemények, semleges ízűek (4.ábra). Termékenyülése ingadozó a funkcionális nőivarú virágai miatt, inkább közepes termőképességű, a Gohéroknál átlagban 2 MMO-kal magasabban érik be. Bora kissé illatos, lágy, kedvező évjáratokban cukorban, extraktban igen gazdag, különleges minőségű, elsősorban édesnemes bor készítésére alkalmas.

A Demjén szőlőfajtát 1804-ben egy településen jónak, kettőn pedig rossznak tartották (Levéltári adat 1804).

4.ábra Demjén

GOHÉROK

Dercsényi (1796) és később Szabó (1867) által is leírt Gohérok korai érésűek, ide tartoznak a Budai, Fehér, Piros, Török, Változó fajták. Magyar származásúak, amelyek tagjai a legrégebb óta termesztett szőlőfajtáinknak. A gohérok tókéje középerős növekedésű, amely közepes mennyiségű merev vesszőket hajt. Fürtjeik enyhén vállasak, nagyon lazák, közepes hosszúságúak és szélességűek. A bogyóik oválisak, középnagyok, kissé hamvas, a piros esetén rózsaszínűvé érő, a fehér fajtánál fehér, a változó pedig színe váltó (amiből az elnevezése is ered)

(Matolai 1744). A virágaik nőjelleűek, így porzó fajtákat igényelnek a jobb termékenyülő képességhez. Közepes tenyészidejűek, gyengébb cukorgyűjtők, közepes cukorfokkal érnek, viszont nagyon töppedőek. Bor formájában a Piros gohér enyhén illatos, zamatos, testes, lágy savakkal bír. A Változóé egyszerűbb illatú, zamatú, testes, a Fehérnél pedig diszkrét illatú, zamatú, lágy karakterű, testes jelzőkkel leírható. Idén készítünk belőlük külön bortételt, mely során a zöldfűszeres-borsos íz jegyeket figyelünk meg a bogyóban és a mustban is, amely megjelenhet a borban is, ámde kellemessége kétséges.

1804-ben a Gohérok megítélése összességében pozitív volt, 10 helyen szerepeltek a jó fajták között (Fehér, Török, Malosa), ellenben a rosszak között a Fekete gohér (2x), Romonya gohér (2x) és a Változó gohér (1x) szerepeltek (Levéltári adat 1804).

GYÖNGYFEHÉR

Korán érő, középérésű tőkájú, közepes számú és félmerekű vesszőket nevelő régi magyar fajta a Gyöngyfehér. Fürtjei tömöttek, vállasak, nagyon hosszúak, szélesek és nagyok. A fajta bo-

gyói viszont középnagyok, gömbölyűek fehérek és alig hamvasok (5.ábra). A Gyöngyfehér állománya korán fordul termőre, amely nagy termőképességgel bír, bár viszonylag alacsony cukorfokkal érkezik (18), nem töpped. A fajta sárgásfehér borára jellemző, hogy enyhén illatos és zamatos, testes, de harmonikus savkomponensű.

A Gyöngyfehér fajtát az 1804-es levéltári listában 5 településen is jónak tartották (Levéltári adat 1804). Valószínűleg házasításként használták fel alapanyagként.

5.ábra Gyöngyfehér

PURCSIN

A Purcsin talán francia gyökerekkel bír, kései érésű fajta, amelynek tőkéje erős növekedésű, közepes mennyiségű félmerekű vesszőket hajt. A fajta fürtje nagyon tömött, vállas, középnagy és -hosszú, széles. A Purcsin bogyói kicsik, gömbölyűek, kékek és pontozottak, alig hamvasak, közömbös ízűek (6.ábra). A ültetvényben közepes tenyészidejű és termőképességű, közepes cukorfokkal érke-

be (19,5MMo), nem töppedő. A Purcsin borának jellemzője, hogy enyhén illatos és zamatos, cseresavban gazdag, harmonikus, színe rubinpiros.

A Purcsin hegyaljai megítélése megoszlott a fekete és fehér változatok között, ezért igen valószínű, hogy az 5 településen is jónak tartott fajta az előbbi változatot, míg 2 településen az utóbbi változatot tartották rossznak (Levéltári adat 1804). Borát 1856-ban, szépnek és jó ízűnek találták (Szabó 1856).

6.ábra Purcsin (forrás: wikipedia.com)

A felsorolt fajták szerves részét képezték a 200 évvel ezelőtti, széles fajtasortimenttel rendelkező borvidék szőlőinek. Feltétlenül is-

mernünk kell őket, intézetünkben teszünk is érte, hogy megőrizzük ezeket a fajtákat.

IRODALOM

- Balling P. 2015. A régi Tokaj-Hegyaljai szőlőfajtákról. Szőlő-levél. 5/2: 6-11.
- Csepregi Z, Zilai J. 1955. Szőlőfajtáink – Ampelográfia. Budapest. Mezőgazdasági Kiadó. 131-225.
- Fényes E. 1837. Magyar országnak 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben. Pest. Trattner-Károlyi nyomtatás. 389.
- Dercsényi J. 1796. A Tokaji bornak termesztéséről szűréséről és forrásáról. Kassa. Fűskúti Landerer Ferentz. 13.
- Matolai J. 1744. Disquisitio physico-medica de vini Tokaiensis cultura, indole, praestantia, et qualitatibus. 24.
- Németh M. 1970. Ampelográfiai album. Termesztett borszőlőfajták 2. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó. 1-276.
- Pernes Gy. 2009. Új szőlőfajták és szőlőklónok a

nemzeti listán. Agrofórum. Agrofórum Extra 30. 5-10.

Szabó J., Török I. (szerk.). 1867. Tokaj-hegyaljai Album. Pest, Tokaj-hegyaljai Bormívelő Egyesület, 1-188.

Szabó K. 1856. D melléklet: Borbírálati jegyzőkönyv. Szőlészeti és Borászati Közlemények. Budapest. III: 239-244.

Szirmay A. 1798. Notitia Historica, Politica, Oeconormica Montium, et Locorum Viniferorum Comitatus Zempléniensis. 57 f. Fol. Lat. 32.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Purcsin>
Levéltári adat. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára. 1804. IV-A. 1001/d. Zemplén Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai. Közgyűlési iratok. Loc. 169. No. 61. A 409. jegyzőkönyvi szám 8, 10-12, 14-16. sz. mellékletei.

IMPRESSZUM

Kiadja: Tokaj Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet Nonprofit Kft.

Elérhetőség: 3915 Tarcál, Könyves Kálmán út 54., Pf. 8.

Telefon/fax: 06 47 380148

Felelős szerkesztő: Dr. Bihari Zoltán

Szerkesztő: Tudós Erika

Amennyiben nem szeretné többet kapni a hírlevelet, vagy éppen ellenkezőleg, mások számára is elérhetővé szeretné tenni, akkor írjon egy levelet a következő címre:
info@tarcalkutato.hu

Mindenkit biztatunk arra, hogy ha olyan információja, híre van, amit szeretne közhírré tenni, küldje be hozzánk és a hírlevélben megjelentetjük.

